

Fråga om att en äldre kvinna skulle tillförsäkras att få insatser utförda av hemtjänstpersonal som behärskar samiska eller meänkieli

Anmälan

I en anmälan framförde AA m.fl. klagomål mot socialförvaltningen i Kiruna kommun. Klagomålen avsåg att socialförvaltningen inte har kunnat se till att deras mor, född 1917, kunde erhålla insatser från hemtjänsten av personal som i första hand behärskar samiska och i andra hand meänkieli. Biståndshandläggaren hänvisade till att det inte finns personal som talar samiska.

Utredning

Socialförvaltningen anmodades att inkomma med upplysningar beträffande vad AA m.fl. anfört i sin anmälan.

I sitt remissvar hänvisade tf. socialchef BB till ett brevsvaret den 15 januari 2010 från förvaltningschefen CC till AA. I brevsvaret anfördes följande.

Skrivelse angående krav på samisktalande personal inom hemtjänsten har kommit socialförvaltningen till handa 2009-12-29.

I skrivelsen hänvisar man till lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. I 8 § framgår att ”den enskilde har rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med förvaltningsmyndighet vars geografiska verksamhetsområde helt eller delvis sammanfaller med minoritetsspråkets förvaltningsområde. Detta gäller i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet. Om den enskilde använder finska, meänkieli eller samiska i ett sådant ärende, är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på samma språk. Enskilda som saknar juridiskt biträde har dessutom rätt att på begäran få en skriftlig översättning av beslut och beslutsmotivering i ärendet på finska, meänkieli respektive samiska. Myndigheten ska även i övrigt sträva efter att bemöta de enskilda på dessa språk.”

Enligt 11 § ”ska förvaltningsmyndigheter verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där detta behövs i enskilda kontakter med myndigheten.”

Utifrån ovanstående laghänvisning kommer socialförvaltningen i Kirunakommun verka för att tillgodose begäran att få sina muntliga och/eller skriftliga kontakter med socialförvaltningen på sitt minoritetsspråk. Det kan resultera i att en tolk måste anlitas för det minoritetsspråk som begäran avser. Detta kan, för kunden, medföra en viss fördröjning av åtgärd då tolk måste bokas.

Inom socialförvaltningen i Kiruna kommun har man även utsett tre ”lotsar”, som behärskar finska, meänkieli respektive samiska, vilka ska kunna informera och hänvisa kunder till rätt instans inom förvaltningen.

Enligt 18 § ”En kommun i ett förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller delar av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, meänkieli eller samiska.”

Av Socialtjänstlagen 5 kap. 6 § 3 st. framgår att ”Kommunen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor.”

Utifrån ovanstående laghänvisning kommer socialförvaltningen att verka för att tillgodose begäran om att få den service och omvårdnad inom ramen för äldreomsorg på sitt minoritetsspråk. Detta sker utifrån förutsättningar i de olika verksamheterna. En bedömning av begäran och förutsättningarna görs av berörd chef inom verksamhetsområdet.

Utifrån inkommen skrivelse kan inte Socialförvaltningen i Kiruna kommun, i nuläget, ge mer detaljer i det specifika ärendet som det hänvisas till. Om anhöriga önskar mer information gällande den enskilde kunden, och hur man tillgodoser begäran om minoritetsspråk, måste anhöriga inkomma med en fullmakt som styrker att de har rätt att föra kundens talan.

AA m.fl. fick del av och yttrade sig över remissvaret.

I ett beslut den 8 juni 2010 anförde *JO André* följande.

Bedömning

Före den 1 januari 2010 gällde lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar. Lagen var tillämplig hos kommunala samt statliga regionala och lokala förvaltningsmyndigheter med ett geografiskt verksamhetsområde som helt eller delvis omfattade förvaltningsområdet för samiska. Med förvaltningsområdet avsågs Arjeplogs, Gällivare, Jokkmokks och Kiruna kommuner. Enligt 9 § skulle en kommun inom förvaltningsområdet erbjuda den som begärde det möjlighet att få hela eller delar av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar samiska.

Den 1 januari 2010 infördes lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Av 6 § i den nya lagen framgår bl.a. att Kiruna kommun är förvaltningsområde för samiska och meänkieli. Enligt 18 § ska en kommun i ett förvaltningsområde erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller delar av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, meänkieli respektive samiska.

Många äldre som tillhör de nationella minoriteterna har specifika behov som ställer äldreomsorgen inför högre krav när det gäller t.ex. språkkunnig personal och kulturell kompetens. Den som är i behov av vård och omsorg behöver kunna kommunicera med personalen oberoende av om man har kunskaper i svenska eller inte.

Beträffande 18 § i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk anfördes i propositionen till lagen bl.a. följande (prop. 2008/09:158 s. 135).

Arten och omfattningen av den äldreomsorg som erbjuds på finska, meänkieli eller samiska blir beroende av hur många som önskar omsorg av personal som talar minoritetsspråket och vilken typ av omsorg de önskar samt tillgången på personal som talar dessa språk. Det grundläggande kravet på kommunerna enligt denna paragraf är att de organiserar äldreomsorgen så att någon del av den service och omvårdnad som erbjuds ges av personal som behärskar finska, meänkieli respektive samiska. Kommunerna bör därför organisera verksamheten så att den personal som finns i äldreomsorgen och som talar minoritetsspråket så långt möjligt arbetar med de äldre som har finska, meänkieli eller samiska som första språk.

Enligt 5 kap. 6 § socialtjänstlagen (2001:453) gäller att kommunerna ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor. Stadgandet är inte någon rättighetsbestämmelse och enskilda personer beviljas inte insatser med stöd av den. Av bestämmelsen följer inte en skyldighet att omedelbart skaffa språkkunnig personal. Vid rekrytering bör dock kunskaper i minoritetsspråk vara en merit (prop. s. 137 f.).

Det vore givetvis önskvärt att AA:s mor på det sätt hon efterfrågat kunde erbjudas insatser inom äldreomsorgen av personer som kan tala samiska. En orsak som förts fram i ärendet till att Kiruna kommun inte kan tillhandahålla insatserna på samiska är att det inte finns personal som kan språket. Utredningen i ärendet ger emellertid vid handen att förvaltningen är medveten om sina åligganden i denna del. Jag förutsätter att förvaltningen vid sitt arbete eftersträvar att på bästa möjliga sätt uppfylla aktuella bestämmelser på området. Jag finner inte att det finns tillräcklig anledning för mig att fortsätta utredningen.

Enligt 3 § i förordningen (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk ansvarar Sametinget för uppföljningen av förvaltningsmyndigheters tillämpning av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk när det gäller samer och samiska. Jag finner skäl att för kännedom tillställa Sametinget en kopia av detta beslut. Jag skickar en kopia av beslutet även till Institutet för språk och folkminnen.